

प्रदेश राजपत्र

गण्डकी प्रदेश सरकारद्वारा प्रकाशित

खण्ड ०२) पोखरा, असोज ०९ गते, २०७६ साल (संख्या ०३)

भाग २

प्रदेश सरकार

उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालयको सूचना

बजार अनुगमन नियमावली २०७६

संघीय संसदले बनाएको उपभोक्ता संरक्षण ऐन, २०७५ को दफा ६३ को उपदफा (२) ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी गण्डकी प्रदेश सरकारले देहायका नियमहरू बनाएको छ ।

परिच्छेद - १

प्रारम्भिक

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:** (१) यस नियमावलीको नाम "बजार अनुगमन नियमावली, २०७६" रहेको छ।
- (२) यो नियमावली तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।
२. **परिभाषा:** विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस नियमावलीमा,
- (क) "अनुगमन संयन्त्र" भन्नाले प्रदेश बजार अनुगमन समिति, बजार अनुगमन टोली तथा निरीक्षक सम्झनु पर्छ ।
- (ख) "ऐन" भन्नाले संघीय संसदले बनाएको "उपभोक्ता संरक्षण ऐन, २०७५" सम्झनु पर्छ ।
- (ग) "प्रदेश बजार अनुगमन समिति" भन्नाले ऐनको दफा २७ वमोजिमको समिति सम्झनु पर्छ ।
- (घ) "मन्त्रालय" भन्नाले गण्डकी प्रदेश सरकारको उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालय सम्झनु पर्छ ।
- (ङ) "निर्देशनालय" भन्नाले मन्त्रालय अन्तर्गतको उद्योग वाणिज्य तथा उपभोक्ता हित संरक्षण निर्देशनालय सम्झनु पर्छ ।
- (च) "समिति" भन्नाले नियम ३ वमोजिम गठित प्रदेश बजार अनुगमन समिति सम्झनु पर्छ ।
- (छ) बजार अनुगमन टोली भन्नाले नियम ६ वमोजिम गठित प्रदेश बजार अनुगमन टोली सम्झनु पर्छ ।
- (ज) "स्थानीय बजार अनुगमन समिति" भन्नाले ऐनको दफा २८ वमोजिमको समिति सम्झनु पर्छ ।

परिच्छेद-२

प्रदेश बजार अनुगमन समिति सम्बन्धी व्यवस्था

३. **प्रदेश बजार अनुगमन समिति:** (१) उपभोक्ताको हक, हित संरक्षणका लागि आवश्यक व्यवस्था मिलाउन तथा वस्तु वा सेवाको आपूर्ति व्यवस्था, मूल्य, गुणस्तर, शुद्धता सम्बन्धी विषयमा सुपरीवेक्षण तथा अनुगमन गर्न उपनियम (२) वमोजिम प्रदेश बजार अनुगमन समिति गठन गरिएको छ।

- (२) उपनियम (१) वमोजिमको प्रदेश बजार अनुगमन समितिमा देहाय

बमोजिमका पदाधिकारीहरू रहनेछन् ।

- (क) सचिव, उद्योग, पर्यटन वन तथा वातावरण मन्त्रालय
- संयोजक
- (ख) सचिव, आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय
- सदस्य
- (ग) सचिव (कानून), मुख्य मन्त्री तथा मन्त्रपरिषदको कार्यालय
- सदस्य
- (घ) प्रदेश प्रहरी प्रमुख, गण्डकी प्रदेश
- सदस्य
- (ङ) निर्देशक, उद्योग, वाणिज्य तथा उपभोक्ता हित संरक्षण
निर्देशनालय
- सदस्य
- (च) अध्यक्ष, प्रदेश उद्योग वाणिज्य संघ, गण्डकी प्रदेश
- सदस्य
- (छ) उपभोक्ता हक, हित तथा संरक्षणको क्षेत्रमा कम्तिमा २ वर्ष
क्रियाशील संघ संस्था मध्येबाट मन्त्रालयले मनोनयन गर्ने
(कम्तिमा एक जना महिला सहित दुई जना)
- सदस्य
- (ज) मन्त्रालयको सम्बन्धित महाशाखा प्रमुख
- सदस्य- सचिव
- (३) प्रदेश बजार अनुगमन समितिले बैठकमा आवश्यकता अनुसार विषय
विज्ञलाई आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

४. **प्रदेश बजार अनुगमन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार** : (१) प्रदेश बजार अनुगमन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः-

- (क) उपभोक्ता हित संरक्षणको लागि आवश्यक नीतिगत व्यवस्था गर्न प्रदेश सरकारलाई आवश्यक सुझाव दिने ।
- (ख) वस्तु वा सेवाको दर्ता, आपूर्ति व्यवस्था, मूल्य, नापतौल, गुणस्तर शुद्धता विज्ञापन लगायत व्यापारिक क्रियाकलापको अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण गर्ने, गराउने ।
- (ग) अत्यावश्यक वस्तुहरूको माग र आपूर्तिको अवस्था विश्लेषण तथा प्रक्षेपण गर्ने, गराउने ।
- (घ) कालोबजारी, एकाधिकार (सिण्डिकेट), मिलोमतोपूर्ण मूल्य निर्धारण (कार्टेलिङ) तथा बजार प्रवेशमा अवरोध गर्ने जस्ता गैह्र प्रतिस्पर्धी क्रियाकलाप भए नभएको अनुगमन गर्ने, गराउने ।

- (ड) उपभोक्ता हितका विषयमा सरकारी निकाय, व्यक्ति वा संस्थाबाट प्राप्त सूचना वा उजूरी उपर आवश्यक कारवाही गर्ने, गराउने ।
- (च) संघीय सरकार तथा प्रदेश सरकारले दिएका अन्य निर्देशनको कार्यान्वयन गर्ने, गराउने ।
- (छ) प्रदेश स्तरमा सरकारी निकाय, गैरसरकारी तथा निजी वा सामुदायिक संघ/संस्थाहरुबाट संचालन हुने उपभोक्ता शिक्षा तथा सचेतना सम्बन्धी कार्यक्रममा समन्वय तथा सहजीकरण गर्ने ।
- (ज) संघीय सरकार तथा स्थानीय तहबाट हुने बजार अनुगमन सम्बन्धी काम कारवाहीको समन्वय तथा सहजीकरण गर्ने ।
- (झ) सार्वजनिक हितको लागि आवश्यक एवं उचित लागेमा प्रदेश सरकारले प्रदेश राजपत्रमा प्रकाशित आदेश द्वारा सोही आदेशमा तोकिएको अन्य आवश्यक सेवामा हड्ताल निषेध गर्न सक्नेछ ।
- (ञ) आवश्यकता अनुसार समिति तथा उपसमितिहरुको गठन गरी निर्देशन दिने ।
- (ट) प्रदेश बजार अनुगमन कार्ययोजना स्वीकृत गर्ने ।
- (ठ) उत्कृष्ट काम गर्ने तथा सेवा पुर्याउने व्यवसायीलाई पुरस्कृत गर्ने ।
- (ड) तोकिए बमोजिमको अन्य कार्य गर्ने ।
- (२) समितिले आफूमा निहित अधिकार प्रदेश सरकार अन्तर्गतका कुनै कार्यालय, पदाधिकारी, उपसमिति, बजार अनुगमन टोली तथा स्थानीय तह समेतलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।
- (३) समितिको बैठक सामान्यतया दुई महिनामा एक पटक बस्नेछ । समितिले बैठकको कार्यविधि आफैं निर्धारण गर्नेछ ।
- (४) समितिको सचिवालय मन्त्रालयमा रहने छ ।

परिच्छेद - ३

बजार अनुगमन सम्बन्धी व्यवस्था

५. **बजार अनुगमन सम्बन्धमा मन्त्रालयको भूमिका** : वस्तु वा सेवाको दर्ता, आपूर्ति, मूल्य,

गुणस्तर, शुद्धता, नाप तौल, विज्ञापन लगायतका व्यापारिक क्रियाकलापलाई उपभोक्ता मैत्री बनाउन मन्त्रालयले देहाय बमोजिमको व्यवस्था गर्नेछः-

- (क) उपभोक्ता हक, हित तथा अधिकार संरक्षण गर्न बजार अनुगमन सम्बन्धी नीति, कार्यक्रम तथा कार्ययोजना तर्जुमा गर्ने ।
 - (ख) सार्वजनिक सेवा, अत्यावश्यक सेवा र वस्तु आपूर्ति सम्बन्धी कानून तथा मापदण्ड निर्धारण कार्यान्वयन र नियमन गर्ने ।
 - (ग) वस्तु वा सेवाको नियमित आपूर्ति व्यवस्थित गर्न प्रभावकारी बजार अनुगमनको व्यवस्था गर्ने, गराउने ।
 - (घ) गुणस्तरीय उपभोग्य वस्तु तथा सेवाको सहज र सर्वसुलभ आपूर्ति हुने वातावरणको सुनिश्चितता गर्ने गराउने ।
 - (ङ) बजार प्रणालीलाई प्रतिस्पर्धी र उपभोक्ताप्रति जिम्मेवार तुल्याउन प्रचलित कानूनको कार्यान्वयन गर्ने गराउने ।
 - (च) उपभोक्ता हक हित, शिक्षा तथा सचेतना कार्यक्रम कार्यान्वयन तथा अनुगमन गर्ने गराउने ।
 - (छ) मापदण्ड अनुसार स्ट्याण्डर्ड वर्गीकरण, गुणस्तर, शुद्धता, परीक्षण एवं नियमन गर्ने, गराउने ।
 - (ज) अनाधिकृत मूल्य, कालोबजारी तथा कृत्रिम अभाव नियन्त्रण गर्ने ।
६. **प्रदेश बजार अनुगमन टोली गठन:** (१) वस्तु वा सेवा प्रदान गर्ने व्यवसायको दर्ता, नवीकरण, वस्तु तथा सेवाको आपूर्ति, मूल्य, गुणस्तर, शुद्धता, नापतौल, विज्ञापन लगायत व्यापारिक क्रियाकलापको नियमित एवं आकस्मिक अनुगमन तथा नियमनको लागि देहाय अनुसारको बजार अनुगमन टोली गठन गरिएकोछः-

- (क) निर्देशक, उद्योग, वाणिज्य तथा उपभोक्ता हित संरक्षण
निर्देशनालय - संयोजक
- (ख) अधिकृत प्रतिनिधि, सम्बन्धित विषयगत कार्यालय - सदस्य
- (ग) अधिकृत प्रतिनिधि, सम्बन्धित जिल्ला प्रशासन कार्यालय - सदस्य
- (घ) निरीक्षण अधिकृत - सदस्य
- (ङ) अधिकृत प्रतिनिधि, सम्बन्धित स्थानीय तह - सदस्य
- (च) प्रतिनिधि, प्रदेशमा उपभोक्ता हक, हित संरक्षणमा कम्तीमा २ वर्ष
क्रियाशील संस्था मध्येबाट निर्देशनालयले तोकेको १ जना
- सदस्य
- (छ) प्रतिनिधि, प्रदेश उद्योग वाणिज्य संघ - सदस्य

- (ज) प्रतिनिधि, गुणस्तर तथा नापतौल कार्यालय - सदस्य
(झ) प्रतिनिधि खाद्य तथा गुणनियन्त्रण कार्यालय - सदस्य
(ञ) अधिकृत, प्रतिनिधी प्रदेश प्रहरी कार्यालय - सदस्य
(ट) प्रतिनिधी, नेपाल पत्रकार महासंघ गण्डकी प्रदेश - सदस्य
(ठ) निर्देशनालयको, उपभोक्ता हित संरक्षण शाखा हेर्ने प्रमुख
-सदस्य सचिव

(२) प्रदेश अनुगमन टोलीमा आवश्यकतानुसार विषय विशेषज्ञलाई आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।

(३) अनुगमन टोलीमा संयोजक र सम्बन्धित विषयगत कार्यालयको प्रतिनिधि सहित कम्तीमा ५ जना प्रतिनिधि सहभागी भएमा बजार अनुगमन गर्न सकिनेछ ।

(४) उद्योग, वाणिज्य तथा उपभोक्ता हित संरक्षण निर्देशनालयले मासिक रूपमा अनुसूची (१) बमोजिमको ढाँचामा बजार अनुगमनको प्रतिवेदन मन्त्रालय तथा बजार अनुगमन समितिमा पेश गर्नु पर्नेछ ।

(५) प्रदेश बजार अनुगमन टोलीको बैठक कम्तीमा महिनामा एक पटक बस्नेछ ।

(६) प्रदेश बजार अनुगमन टोलीले प्रदेश अन्तर्गतका सबै जिल्लाहरूमा अनुगमन गर्न सक्नेछ ।

७. प्रदेश बजार अनुगमन टोलीको काम, कर्तव्य र अधिकार: (१) प्रदेश बजार अनुगमन टोलीको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:-

- (क) बजार अनुगमनको पूर्व कार्ययोजना र मासिक अनुगमन कार्य तालिका बनाई प्रदेश बजार अनुगमन समितिमा पेश गर्ने,
(ख) कार्ययोजना बमोजिम नियमित रूपमा बजार अनुगमन गर्ने र आवश्यकता बमोजिम आकस्मिक वा विशेष अनुगमन गर्ने,
(ग) वस्तु वा सेवाको दर्ता, आपूर्ति, मूल्य, गुणस्तर, शुद्धता, नापतौल, विज्ञापन लगायतका व्यापारिक क्रियाकलापहरू प्रचलित कानून बमोजिम भए नभएको अनुगमन गर्ने र प्रचलित कानून बमोजिम नभएको पाइएमा नियमित गर्न लिखित निर्देशन दिने,
(घ) कालो बजारी, एकाधिकार (सिन्डिकेट), मिलेमतोपूर्ण भाउ निर्धारण (कार्टेलिङ्ग), कृत्रिम अभाव तथा बजार प्रवेशमा अवरोध गर्ने जस्ता

गैर प्रतिस्पर्धी व्यापारिक क्रियाकलाप भए/नभएको अनुगमन गर्ने र भएको देखिएमा प्रतिवेदनमा उल्लेख गरी बजार अनुगमन समितिमा आवश्यक कानूनी कारवाहीको लागि पेश गर्ने,

(ड) कुनै वस्तुको अनुचित व्यापारिक क्रियाकलाप (मिसावट / गुणस्तरहीन) कम तौल भएको पाइएमा प्रचलित कानून बमोजिम त्यस्ता वस्तु जफत गर्ने, नष्ट गर्ने, कारोवार रोक्का वा बन्द (शिलवन्दी) गर्ने,

(च) प्रदेश बजार अनुगमन समितिबाट समय-समयमा दिइएका निर्देशन एवं आदेश बमोजिमका कामहरू गर्ने ।

(छ) विक्रेताले अधिकतम २० प्रतिशत भन्दा बढी मुनाफा लिई मालसामान विक्री गर्न पाइने छैन । सोभन्दा बढी मुनाफा लिई विक्री गरेको पाइएमा सम्बन्धित व्यवसाय वा पसल बन्द गराइ शिलवन्दी गरी नियमानुसार कारवाई प्रकृया अगाडि बढाउन सकिनेछ ।

(ज) जिल्ला अनुगमन टोलीलाई आवश्यक सहयोग सुझाव एवम् निर्देशन दिने,

(झ) बजार अनुगमनको प्रतिवेदन दश दिन भित्र प्रदेश बजार अनुगमन समितिमा पेश गर्ने ।

(ञ) प्रचलित कानून बमोजिम तोकिएका अन्य कार्यहरू गर्ने ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम अनुगमन गर्दा उपनियम (१) खण्ड (क) देखि (छ) सम्म उल्लेख भएका कुनै क्रियाकलाप वा अनियमितता भएको देखिएमा प्रदेश बजार अनुगमन टोलीले त्यस्तो कारोवार रोक्का राख्न वा त्यस्तो पसल वा गोदामघरलाई शिलवन्दी गर्न सक्नेछ ।

(३) प्रदेश बजार अनुगमन टोलीले बजार अनुगमन गरी मासिक रूपमा बजार अनुगमन प्रतिवेदन मन्त्रालयमा पठाउनु पर्नेछ ।

(४) प्रदेश बजार अनुगमन टोलीको बैठक सामान्यतया महिनामा एक पटक वस्नेछ ।

द. जिल्ला बजार अनुगमन टोली: (१) वस्तु वा सेवा प्रदायक व्यवसाय दर्ता ,मूल्य, गुणस्तर, शुद्धता, नापतौल, सेवा आपूर्ति, नवीकरण, लगायतका व्यापारिक क्रियाकलापको नियमित एवं आकस्मिक अनुगमनको लागि देहाय बमोजिमको जिल्ला

अनुगमन टोली गठन गरिएको छः-

(क) प्रमुख, घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय	- संयोजक
(ख) प्रतिनिधि, सम्बन्धित विषयगत कार्यालय	- सदस्य
(ग) प्रतिनिधि, जिल्ला प्रशासन कार्यालय	- सदस्य
(घ) प्रतिनिधि, सम्बन्धित स्थानीय तह	- सदस्य
(ङ) प्रतिनिधि, सम्बन्धित जिल्लामा उपभोक्ता हित संरक्षणको क्षेत्रमा कम्तीमा २ वर्ष क्रियाशिल संस्था मध्ये संयोजकले तोकेको १ जना	- सदस्य
(च) प्रतिनिधि, उद्योग वाणिज्य संघ	- सदस्य
(छ) प्रतिनिधि, गुणस्तर तथा नापतौल कार्यालय	- सदस्य
(ज) प्रतिनिधि, खाद्य तथा गुण नियन्त्रण कार्यालय	- सदस्य
(झ) प्रतिनिधि, प्रहरी कार्यालय	-सदस्य
(ञ) प्रतिनिधि, नेपाल पत्रकार महासंघ जिल्ला समिति	-सदस्य
(ट) घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय सम्बन्धित शाखा हेर्ने कर्मचारी	-सदस्य सचिव

(२) अनुगमन टोलीमा संयोजक र सम्बन्धित विषयगत कार्यालयको प्रतिनिधि सहित कम्तीमा ५ जना प्रतिनिधि सहभागी भएमा बजार अनुगमन गर्न सकिनेछ ।

९. जिल्ला बजार अनुगमन टोलीको काम कर्तव्य र अधिकार : (१) जिल्ला बजार अनुगमन टोलीका काम कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः-

- बजार अनुगमनको पूर्व कार्य योजना र मासिक अनुगमन कार्य तालिका बनाई प्रदेश बजार अनुगमन टोलीमा पेश गर्ने,
- कार्य योजना बमोजिम नियमित रूपमा बजार अनुगमन गर्ने र आवश्यकता बमोजिम आकस्मिक वा विशेष अनुगमन गर्ने,
- वस्तु वा सेवाको दर्ता, आपूर्ति, मूल्य, गुणस्तर, शुद्धता, नापतौल, विज्ञापन लगायतका व्यापारिक क्रियाकलापहरू प्रचलित कानून बमोजिम भए नभएको अनुगमन गर्ने र प्रचलित कानून बमोजिम नभएको पाइएमा नियमित गर्न लिखित निर्देशन दिने,
- कालो बजारी, एकाधिकार (सिन्डिकेट), मिलेमतोपूर्ण मूल्य निर्धारण (कार्टेलिङ्ग), कृत्रिम अभाव तथा बजार प्रवेशमा अवरोध गर्ने

जस्ता गैह्र प्रतिस्पर्धी व्यापारिक क्रियाकलाप भए/नभएको तथा म्याद नाघेको उपभोग्य सामाग्री विक्री गरे/नगरेको अनुगमन गर्ने र अनियमितता भएको देखिएमा प्रतिवेदनमा उल्लेख गरी प्रदेश बजार अनुगमन टोलीमा आवश्यक कानूनी कारबाहीको लागि पेश गर्ने,

- (ड) कुनै वस्तुको अनुचित व्यापारिक क्रियाकलाप (मिसावट / गुणस्तरहीन) भएको वा कम तौल भएको देखिएमा / भेटिएमा नियमानुसार त्यस्ता वस्तु जफत गर्ने वा नष्ट गर्ने,
- (च) प्रचलित बजार मूल्य भन्दा बढी मूल्यमा सेवा वा सामान विक्री गरे/नगरेको अनुगमन गर्ने,
- (छ) विक्रेताले अधिकतम २० प्रतिशत भन्दा बढी मुनाफा लिई माल सामान विक्री गर्न पाइनेछैन। सो भन्दा बढी मुनाफा लिई विक्री गरेको पाइएमा सम्बन्धित व्यवसाय वा पसल शिलवन्दी गर्न सकिनेछ ।
- (ज) प्रदेश बजार अनुगमन टोलीबाट समय-समयमा दिइएका निर्देशन एवं आदेश बमोजिमका कामहरू गर्ने ,
- (झ) ऐन तथा प्रचलित अन्य कानून बमोजिम तोकिएका कार्यहरू गर्ने

।

(२) उपनियम (१) बमोजिम अनुगमन गर्दा उपनियम (१) खण्ड (क) देखि (छ) सम्म उल्लेख भएका कुनै क्रियाकलाप वा अनियमितता भएको देखिएमा जिल्ला बजार अनुगमन टोलीले त्यस्तो कारोवार रोक्का राख्न वा त्यस्तो पसल वा गोदामघरलाई शिलवन्दी गर्न सक्नेछ ।

(३) जिल्ला बजार अनुगमन टोलीले कम्तीमा पाक्षिक रूपमा बजार अनुगमन गरी मासिक रूपमा बजार अनुगमन प्रतिवेदन निर्देशनालयमा पठाउनु पर्नेछ ।

(४) जिल्ला बजार अनुगमन टोलीको बैठक सामान्यतया महिनामा एक पटक बस्नेछ ।

१०. बजार अनुगमन कार्यविधि: (१) बजार अनुगमन संयन्त्रले अनुसूची २ मा उल्लेखित वस्तु र सेवाहरूको अनुगमन सम्बन्धी कार्य गर्नु पर्नेछ ।

(२) बजार अनुगमन संयन्त्रले बजार अनुगमन गर्दा निम्न विषयमा विशेष ध्यान

दिनुपर्नेछः-

- (क) बिक्रेता वा सेवा प्रदायकले नियामक निकायबाट कानून बमोजिम प्रदान गरिने गरेको व्यवसाय दर्ता प्रमाण-पत्र, स्थायी लेखा नम्बर (PAN) प्रमाण पत्र, खाद्य अनुज्ञा-पत्र, पोली क्लिनिक, नर्सिङ होम, अस्पताल, सूचना गृह, औषधी पसल दर्ता प्रमाण-पत्र लगायतका आवश्यक कागजातहरू लिएको छ / छैन हेर्ने । साथै प्रमाणपत्र नियमित रूपमा नवीकरण भए / नभएको हेर्ने । प्रमाणपत्र नलिएको वा नवीकरण गरेको नदेखिएमा बढीमा ७ दिन भित्र सो कार्य गरी निर्देशनालयमा / स्थानीय सरकार / सम्बन्धित घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय / समितिमा पेश गर्न लिखित निर्देशन दिने निरीक्षणको क्रममा अनुमती लिन पाउने आधार नभइकन अनुमती लिएको पाइएमा, अनुमति लिदा भएका पूर्वाधार हाल नदेखिएमा सम्बन्धित निकायलाई जानकारी गराउने ।
- (ख) बिक्रेता वा सेवा प्रदायकले आफ्नो व्यवसायको साइनबोर्ड राखेको छ / छैन हेर्ने । नराखेको भए ३ दिनभित्रमा राखी सम्बन्धित कार्यालयमा जानकारी दिन लिखित निर्देशन दिने ।
- (ग) प्रदायकले वस्तुको बिक्री कक्षमा मूल्य सूची राखेको छ/ छैन हेर्ने र नराखेको भए ३ दिनभित्रमा राखी सम्बन्धित कार्यालयलाई सोको जानकारी दिन लिखित निर्देशन दिने ।
- (घ) माल, वस्तुको परिमाण, मूल्य, गुणस्तर र तौल ठीक छ/छैन हेर्ने र आवश्यकता अनुसार वस्तुका नमूना संकलन गरी परीक्षणका लागि तोकिएको प्रयोगशालामा पठाउने ।
- (ङ) प्याकेजिङ गरिएको वस्तुको माल उत्पादक वा पैठारीकर्ताको नाम, उत्पादन मिति, उपभोग्य अवधि वा मिति, अधिकतम खुद्रा मूल्य, मिश्रण, भण्डारण र उपभोग गर्ने तरिका उल्लेख गरिएको छ / छैन हेर्ने र आवश्यकता अनुसार वस्तुका नमूना संकलन गरी परीक्षणका लागि तोकिएको प्रयोगशालामा पठाउने ।
- (छ) औषधी वा औषधीयुक्त पदार्थ भए सोको प्याकिङ्ग, प्रयोग गर्ने तरिका उल्लेख छ/छैन हेर्ने । औषधी विज्ञ (फार्मासिष्ट) औषधी बिक्री स्थलमा भए/नभएको एवं औषधी बिक्रेता प्रमाणपत्र समेत हेर्ने ।

- (ज) उपभोग्य मिति नाघेको औषधी, प्रशोधित पानी, बिस्कट, पाउरोटी लगायतका खाद्य तथा उपभोग्य वस्तुहरू फेला परेमा नष्ट गर्ने र आवश्यकता अनुसार वस्तुका नमूना संकलन गरी परीक्षणका लागि तोकिएको प्रयोगशालामा पठाउने ।
- (झ) उत्पादन मिति, उपभोग्य मिति केरमेट गरेको वा पुनः लेबलिङ्ग वा छपाइ गरेको छ छैन हेर्ने । पुनः लेबलिङ्ग वा छपाइ गरेको पाइएमा त्यस्तो वस्तु जफत गर्ने, वस्तुको प्रकृतिअनुसार मुचुल्का गरी नष्ट गर्ने ।
- (ञ) माछा, मासु, फलफूल, तरकारी, मिठाई पसल, डेरी र होटल वधशाला वा माछा, मासु बिक्रीस्थल सफा सुगन्ध र मापदण्ड अनुसार छ छैन हेर्ने र आवश्यकता अनुसार वस्तुका नमूना संकलन गरी परीक्षणका लागि तोकिएको प्रयोगशालामा पठाउने ।
- (ट) बिक्रेताले क्रेतालाई वस्तु तथा सेवाको विलविजक जारी गरेको छ छैन हेर्ने, विलविजक अनिवार्य रूपमा जारी गर्न निर्देशन दिने ।

परिच्छेद-४

उजुरी सम्बन्धी व्यवस्था

११. उजुरी दिन सक्ने: (१) कुनै वस्तु वा सेवाको बिक्रेता वा प्रदायकले उपभोक्ताको हित विपरीत व्यापारिक क्रियाकलाप गरेको भनी कुनै व्यक्ति वा संस्थाले निर्देशनालय, समिति, बजार अनुगमन टोली वा मन्त्रालयको वाणिज्य तथा आपूर्ति महाशाखामा मौखिक वा लिखित रूपमा सूचना वा उजुरी दिन सक्नेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिमका निकायले सार्वजनिक सञ्चार माध्यम, सामाजिक संजाल आदिबाट प्राप्त सूचनालाई समेत उजुरीको रूपमा ग्रहण गर्न सक्नेछन् ।

(३) उपनियम (१) वा (२) बमोजिमको उजुरी वा अन्य कुनै सरकारी निकायबाट लेखी आएमा सो समेत लाई उजुरीको रूपमा ग्रहण गरी समिति /उपसमिति /बजार अनुगमन टोलीले अनुगमन तथा निरीक्षण गर्नु पर्नेछ ।

(४) उपनियम (३) बमोजिम अनुगमन तथा निरीक्षण गर्दा बिक्रेता वा सेवा प्रदायकले प्रचलित कानून वा मापदण्ड विपरीत व्यापारिक क्रियाकलाप गरेको पाइएमा

तत्काल कारवाही चलाउनु पर्नेछ ।

(५) उपनियम (४) बमोजिम अनुगमन टोलीले गरेको काम कारवाहीमा गुनासो सिकायत भएमा बिक्रेता वा सेवा प्रदायकले समिति वा प्रदेश बजार अनुगमन टोली समक्ष लिखित रूपमा जानकारी गराउन सक्नेछ ।

परिच्छेद-५

मूल्य अनुगमन सम्बन्धी व्यवस्था

१२. प्रदेश मूल्य अनुगमन टोली : (१) उपभोग्य वस्तु तथा सेवाको मूल्य अनुगमन, नियमन गर्न देहायको प्रदेश मूल्य अनुगमन टोली गठन गरिएको छ:-

(क) उद्योग वाणिज्य तथा उपभोक्ता हित संरक्षण निर्देशनालयको वाणिज्य तथा आपूर्ति हेर्ने अधिकृत -संयोजक

(ख) खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण कार्यालयको अधिकृत प्रतिनिधि - सदस्य

(ग) गुणस्तर तथा नाप तौल कार्यालयको प्रतिनिधि - सदस्य

(घ) सम्बन्धित स्थानीय निकायको उपभोक्ता हित हेर्ने प्रतिनिधि - सदस्य

(ङ) उद्योग वाणिज्य संघको प्रतिनिधि - सदस्य

(च) स्थानीय उपभोक्ता हक हित संस्थाको प्रतिनिधि - सदस्य

(छ) प्रदेश स्तरीय विषयगत कार्यालयको प्रतिनिधि - सदस्य

(ज) पत्रकार महासंघको प्रतिनिधि - सदस्य

(झ) सम्बन्धित प्रहरी कार्यालयको अधिकृत प्रतिनिधि - सदस्य

(२) प्रदेश मूल्य अनुगमन टोलीको बैठकमा आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित विज्ञलाई समेत आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।

(३) मूल्य अनुगमन टोलीको बैठक सामान्यतया प्रत्येक महिनामा बस्नेछ ।

(४) मूल्य अनुगमन टोलीको सचिवालय उद्योग वाणिज्य तथा उपभोक्ता हित संरक्षण निर्देशनालयमा रहनेछ ।

(५) मूल्य अनुगमन टोलीले प्रचलित कानून बमोजिम कायम गरेको मूल्यको सूचना प्रकाशन गर्नु पर्नेछ र व्यवसायीले पनि अनिवार्य रूपमा उपभोक्ताले सजिलै देख्ने स्थानमा राख्नु पर्नेछ ।

(६) प्रदेश स्तरमा मूल्यको थपघट गर्नुपरेमा सम्बन्धित व्यवसायी समितिले सोको थपघट गर्नुपर्नाको तथ्यपरक आधार र कारण सहित निर्देशनालयमा निवेदन पेश गर्नु पर्नेछ र निर्देशनालयले १५ दिन भित्र मूल्य अनुगमन टोलीको बैठक वसी बैठकले कायम गरिदिए बमोजिम मूल्य मान्य हुनेछ ।

(७) यस टोलीले प्रदेश भित्रका विभिन्न स्थानको लागि उत्पादन लागत, हुवानी खर्च, पैठारी कर्ताले कानुन बमोजिम बुझाएको भन्सार कर, दस्तुर र बिक्रेताले लिन पाउने मुनाफा रकम र स्थानिय उपलब्धताको आधारमा मूल्य मापदण्ड कायम गर्न सक्नेछ ।

(८) कृषि तथा पशुजन्य वस्तुको मूल्य कायम गर्दा स्थानिय कृषकको हितलाई प्राथमिकता दिइनेछ ।

(९) उत्पादनको विक्री मूल्य, थोक मूल्य र खुद्रा मूल्य कायम गर्न सकिनेछ ।

(१०) वस्तु तथा सेवाको अधिकतम मूल्य समेत तोक्न सकिनेछ ।

(११) व्यवसायी संस्थाले कार्टेलिङ गरी तोकिएको मूल्यलाई मान्यता दिइने छैन ।

(१२) कायम भएको मूल्यमा चित्त नबुझ्ने उत्पादक वा बिक्रेताले निर्देशनालयमा निवेदन पेश गर्न सक्नेछ । उक्त निवेदन उपर ७ दिन भित्र निर्णय गर्नुपर्नेछ ।

(१३) मूल्य अनुगमन टोलीको बैठकका निर्णयहरू ३ दिन भित्र निर्देशनालयमा पेश गर्नुपर्नेछ ।

(१४) मूल्य सम्बन्धि अन्य कुराहरू प्रचलित ऐन नियम बमोजिम हुनेछ ।

(१५) कुनै पनि वस्तु वा सेवाको मूल्यमा घटवढ वा कायम गर्नुपर्ने विशेष अवस्था भएमा निर्देशनालयले टोलीको बैठक बोलाई बैठकको निर्णय बमोजिम गर्नेछ ।

१३. जिल्ला मूल्य अनुगमन टोली : उपभोग्य वस्तु तथा सेवाको मूल्य अनुगमन नियमन गर्न, जिल्लामा देहाय बमोजिमको मूल्य अनुगमन टोली गठन गरिएको छ:-

(क) घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालयको कार्यालय प्रमुख	-संयोजक
(ख) विषयगत कार्यालयको प्रतिनिधि	-सदस्य
(ग) खाद्य तथा गुण नियन्त्रक कार्यालयको प्रतिनिधि	-सदस्य

(घ) सम्बन्धित स्थानीय तहको उपभोक्ता हकहित हेर्ने शाखाको प्रतिनिधि	-सदस्य
(ङ) सम्बन्धित उद्योग वाणिज्य संघको प्रतिनिधि	-सदस्य
(च) सम्बन्धित व्यवसायी प्रतिनिधि वढीमा तीन जना	-सदस्य
(छ) स्थानीय उपभोक्ता हक हित संस्थाको प्रतिनिधि	-सदस्य
(ज) पत्रकार महासंघको प्रतिनिधि	-सदस्य
(झ) स्थानीय प्रहरी कार्यालयको प्रतिनिधि	-सदस्य
(ञ) सम्बन्धित जिल्ला प्रशासन कार्यालयको प्रतिनिधि	-सदस्य
(ट) पूर्वाधार विकास कार्यालयको प्रतिनिधि	-सदस्य

१४. वस्तु तथा सेवाको मूल्य कायम गर्ने प्रकृया : प्रदेश तथा जिल्ला मूल्य अनुगमन टोलीले देहायका प्रकृया अवलम्बन गरी वस्तु तथा सेवाको मूल्य कायम गर्ने छः-

- (१) प्लम्बिङ्ग, इलेक्ट्रिसियन, मिस्त्री, ज्यामी, लेखापढी व्यवसायी, निजी क्षेत्रको शिक्षण शुल्क, शिक्षा इन्जिनियरिङ्ग, कपाल काट्ने नाई, व्युटी पार्लर, होटल रेष्टुरा स्तर हेरी, कृषि मजदुर तथा अन्य व्यक्तिगत व्यवसायहरू मूल्य वा दररेट कायम गर्दा वार्षिक रुपमा गर्ने ।
- (२) दुग्ध तथा मासुजन्य वस्तुको मूल्य अर्ध वार्षिक रुपमा स्थानीय उत्पादनलाई प्राथमिकता दिई कायम गर्ने ।
- (३) अन्य खाद्य तथा निर्माण सामग्री र अन्य मूल्य कायम गर्न सकिने मूल्य नतोकिएका वस्तुको आवश्यकतानुसार मूल्य कायम गर्ने ।
- (४) मूल्य कायम गर्दा विचौलिया प्रणालीलाई निरुत्साही गर्ने ।
- (५) ढुङ्गा, गिटी, बालुवा जस्ता खानी जन्य वस्तुको मूल्य अर्धवार्षिक रुपमा कायम गर्ने ।
- (६) न्यून विजकीकरण गरी माल वस्तु खरिद गरी विक्री गर्न पाइने छैन । खरिद गर्दा तिरेको मूल्य अभिवृद्धि वा भंसार प्रज्ञापन पत्रमा उल्लेख गरेको मूल्य नै खरिद मूल्यको रुपमा लिन सक्ने ।
- (७) इलेक्ट्रोनिक्स, सिमेन्ट, छड, औषधी जन्य लगायतको वस्तु खरिद विक्री गर्दा N.S चिन्ह प्राप्त गरेकोलाई प्राथमिकता दिई मूल्य कायम गर्ने ।

- (८) तरकारी तथा फलफूलको मूल्य कायम गर्दा स्थानीय उपलब्धता, माग तथा आपूर्ति, सिजन तथा अन्य परिस्थिति जन्य अवस्थालाई ख्याल गरेर उत्पादक, विक्रेता तथा उपभोक्ताको हित अनुकूल हुने गरी तय गर्न सक्ने ।
- (९) अन्य वस्तु तथा सेवाको मूल्य आवश्यकता अनुसार कायम गर्ने ।
- (१०) वस्तु तथा सेवाको विक्री मूल्य कायम गर्दा प्रचलन अनुसार सयकडा २० भन्दा कम मुनाफा हुनेगरी गर्ने ।
- (११) कायम गरिएको मूल्य सूचनाको माध्यामबाट सार्वजनिक गर्न सक्ने ।

१५. अनुगमनको पूर्व तयारी: अनुगमन संयन्त्रले अनुगमन गर्नु पूर्व देहायको तयारी गर्नुपर्नेछ :-

- (१) निरीक्षण वा अनुगमनमा जानु पूर्व अत्यावश्यक वस्तु तथा सेवा मध्ये कुन कुन विषयलाई पहिलो प्राथमिकतामा राख्ने भन्ने किटान गरी विषय सूची तयार गर्नुपर्नेछ ।
- (२) अनुगमनमा जाँदा अनुगमन गरिने वस्तु वा सोसँग सम्बन्धित ऐन नियमहरू, विवरण र चेक लिस्ट साथै लिई जानु पर्नेछ ।
- (३) वस्तु तथा सेवाको आपूर्ति, विक्री वितरण, मूल्य, गुणस्तर आदिको बारेमा पर्याप्त सूचना र जानकारी हासिल गर्नु पर्नेछ ।
- (४) अनुगमन वा निरीक्षण गर्न जानु अगावै तालिका बनाई आवश्यक पर्ने साधन सुरक्षा आदिको पूर्व तयारी गर्नु पर्नेछ ।

१६. बजार अनुगमन गर्ने प्रकृया: (१) बजार अनुगमन गर्दा अनुगमनमा खटिई जाने व्यक्तिले आफ्नो परिचय पत्र देखाई बजार अनुगमन गर्नु पर्नेछ र सम्बन्धित व्यवसायीले बिना कुनै अवरोध अनुगमन गर्न दिनु पर्नेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम बजार अनुगमन गर्दा सम्बन्धित व्यवसायीले बाधा विरोध गरेमा बाधा विरोध गर्नेलाई प्रचलित कानून बमोजिम कारबाहीको लागि सम्बन्धित निकायमा अनुरोध गर्न वा लेखी पठाउन सक्नेछ ।

(३) अनुगमन टोलीले बजार अनुगमन गर्दा वस्तु वा सेवाको नमूना सङ्कलन गर्नुपर्ने देखिएमा प्रचलित कानून बमोजिम नमूना सङ्कलन गरी सोको यथार्थ विवरण खुलाई सम्भव भएसम्म सम्बन्धित व्यवसायीको समेत दस्तखत भएको स्थलगत मुचुल्का बनाउनु पर्नेछ । सम्बन्धित व्यवसायीले मुचुल्का दस्तखत गर्न नमानेमा सोही व्यहोरा जनाई उपस्थित व्यक्तिहरूको रोहबरमा मुचुल्का तयार गरी आवश्यकता अनुसार सिलबन्दी

समेत गरी परीक्षणको लागि यथाशीघ्र सम्बन्धित निकायमा नमूना सहित लेखी पठाउनु पर्नेछ ।

(४) अनुगमन संयन्त्रले बजार अनुगमन गर्दा तत्काल केही सुधार गर्नुपर्ने देखेमा सम्बन्धित व्यवसायीलाई अवधि तोकी अनुसूची ३ बमोजिम स्थलगत लिखित निर्देशन दिई सुधार गर्न लगाउन सक्नेछ ।

(५) बजार अनुगमन टोलीले बजार अनुगमन गर्दा कुनै वस्तु तत्काल नष्ट नगरे जनस्वास्थ्यमा असरपर्ने देखिएमा त्यस्ता वस्तुको नमूना सङ्कलन गरी प्रमाणको रूपमा सुरक्षित राखी अरू प्रचलित कानून बमोजिम आवश्यक प्रक्रिया पुर्याई सम्बन्धित व्यवसायी र उपस्थित व्यक्तिहरूको रोहबरमा अनुसूची ४ बमोजिमको मुचुल्का गरी वातावरणमा असर नपर्ने गरी त्यस्तो वस्तु नष्ट गर्नु पर्नेछ । सङ्कलित नमूना आवश्यकता अनुसार परीक्षणका लागि प्रयोगशालामा पठाउन सकिने छ ।

(६) बजार अनुगमन संयन्त्रले बजार अनुगमन गर्दा वस्तु वा सेवा राखेको स्थानको नियमानुसार जाँचवुझ वा खानतलासी गर्न सक्नेछ । खानतलासीवाट वस्तु वा सेवाको विक्रीवितरणमा अनुचित वा अनियमित कार्य गरेको पाईएमा आवश्यकताअनुसार त्यस्तो सेवा वा वस्तुको प्रयोग वा विक्री वितरणमा रोक लगाउन सक्नेछ ।

(७) अनुगमन गर्दा कुनै कानूनी कारबाही गर्नुपर्ने देखिएमा अनुगमन संयन्त्रले सम्बन्धित व्यावसायीसंग तुरुन्त स्पष्टीकरण माग गर्न सक्नेछ ।

(८) अनुगमन संयन्त्रले बजार अनुगमन गर्दा मुद्दा दायर गर्नुपर्ने देखिएमा अनुसन्धान र तहकिकात गर्न प्रचलित कानून बमोजिम अधिकार प्राप्त अधिकारी समक्ष लेखी पठाउनु पर्नेछ ।

(९) उपनियम (८) बमोजिम लेखिआएमा सम्बन्धित अधिकारीले प्रचलित कानून बमोजिम प्रकृया पुरा गरी सम्बन्धीत निकायमा मुद्दा दायर गर्नुपर्नेछ ।

(१०) उपनियम (५) बमोजिम अनुगमन संयन्त्रले अखाद्य वस्तु वा अन्य वस्तु नष्ट गर्दा लागेको खर्च सम्बन्धित व्यावसायीले व्यहोर्नु पर्नेछ ।

(११) अनुगमन गर्दा प्रचलित ऐन नियम अनुसार तयार गरिएका चेकलिष्टका विषयमा उद्यमी व्यावसायी पसलहरूलाई जानकारी प्रदान गरी दुवै पक्षको उपस्थितिमा विवरण तयार गर्नुपर्नेछ ।

(१२) अनुगमन गरिएका वस्तु मालसामानहरूको प्रकृति अनुसार मुचुल्का उठाउनु पर्नेमा मुचुल्का चेकलिष्ट अनुसार भए नभएको हेर्ने र नमूना परीक्षण लिनुने

भएमा प्रचलित कानून वमोजिम नमूना संकलन गर्नुपर्नेछ ।

(१३) निरीक्षण जाँचवुझ वा खानतलासी गर्दा उपभोग्य वस्तु रोक्का राख्नुपर्ने भएमा प्रचलित कानून अनुसार गर्नुपर्नेछ ।

(१४) खाद्य प्रशोधन गर्न आवश्यक पर्ने कुनै उपकरण जडान भई कुनै वस्तु वा पदार्थको उत्पादन गरिएकोमा अनुगमन गर्ने निकायले उत्पादन प्रशोधन कानून सम्मत भए नभएको हेरी नभएको भए त्यस्तो स्थानमा सिलवन्दी गर्न सक्नेछ यसरी सिलवन्दी गरिएकोमा प्रशोधन उद्योगलाई निश्चित समायावधि दिई आवश्यक मापदण्ड पूरा गरी सुधार गर्न निर्देशन दिन सक्नेछ ।

(१५) उद्योगले सुधारात्मक कार्यहरु गर्न सिलवन्दी हटाई पाँउ भनी सिलवन्दी गर्ने निकायमा निवेदन दिएमा सम्बन्धित निकायले सुधारात्मक कार्य गर्न सिलवन्दी हटाई दिन सक्नेछ । पुनः अनुगमन गर्दा सुधार भएको नपाईएमा कानून वमोजिम कारबाही अगाडि वढाउनेछ ।

(१६) वस्तु वा सेवाको आपूर्ति व्यवस्था नियमित भए नभएको, उपलब्धता सहज भए नभएको, सामाजिक रुपमा स्वीकार्य भए नभएको, उचित मूल्य र सुलभ पहुँच भए नभएको, सेवा तथा वस्तुको मापदण्ड तोकिए नतोकिएको वा मापदण्ड अनुसार गुणस्तर भए नभएको, नापतौल सामग्री दुरुस्त भए नभएको, वस्तुमा मूल्य र लेवल भए नभएको तथा विक्रीस्थलमा मूल्यसूची र साइनवोर्ड भए नभएको विषयमा अनुगमन संयन्त्रले हेर्नुपर्नेछ ।

(१७) वस्तु वा सेवा क्षेत्रमा अनुचित व्यापारिक क्रियाकलाप (Unfair trade Practices), कानूनद्वारा नियन्त्रित वा निषेधित व्यापारिक क्रियाकलाप (Restrictive Trade Practices) र एकाधिकारपूर्ण व्यापारिक क्रियाकलाप (Monopolistic Trade Practices) भए नभएको विषयमा समेत अनुगमन संयन्त्रले हेर्नु पर्नेछ ।

(१८) खान योग्य प्रमाणित भएमा स्त्री जाति चौपाय समेत वध गर्न अनुमति लिई मूल्य सूचिमा उल्लेख गरी विक्री बितरण गर्न पाइनेछ तर मासु पसलेले झुक्काएर स्त्री जाति चौपाएलाई भाले जातको रुपमा विक्री बितरण गरेमा वा स्त्री जाती चौपाय वध गर्न अनुमति नलिइ वध गरेमा नियमानुसार कारबाही गरिने छ ।

(१९) अनुगमन गर्दा कसैको व्यवसायमा त्रुटीलाई सुधार गर्ने अवस्था देखिएमा सुधार गर्ने अवसर दिइ पुन ३ महिनामा भित्रमा अनुगमन गरि कैफियत

जनाई पुन पटकेको रुपमा कारवाहीको लागी सिफारिस गरिने छ ।

(२०) कुनै पनि वस्तु वा सेवामा मूल्य तिरे पछि थप सेवा शुल्क वा सर्भिस चार्ज मानेर लिन पाइने छैन ।

(२१) मूल्य अनुगमन टोलीले कायम गरेको मूल्य वा प्रचलित दरमा तोकिएको मूल्यमा सामान बेचन अटेरी गर्ने व्यवसायीलाई कालो बजारी ऐन अनुसार कारवाही गरिने छ ।

१७. अत्यावश्यक वस्तु र सेवाहरुको अनुगमन गर्दा थप ध्यान दिनुपर्ने कुराहरु : आवश्यक वस्तु संरक्षण ऐन, २०१२ तथा आवश्यक सेवा संचालन ऐन, २०१४ बमोजिम अत्यावश्यक वस्तु र सेवाहरुको अनुगमन गर्दा देहाय बमोजिम ध्यान दिनुपर्नेछ:-

- (१) उपभोक्ताको जिउज्यान, स्वास्थ्य र सम्पतिको सुरक्षामा प्रतिकूल असर परे नपरेको,
- (२) उत्पादन विक्रीवितरण गर्दा कानूनी प्रकृया पूरा गरे नगरेको,
- (३) नापतौल गुणस्तर र मूल्य ठीक भए नभएको, वस्तु वा सेवा मापनका उपकरण ठीक नभएको र उपभोक्तालाई सो सम्बन्धमा सूचना दिए नदिएको,
- (४) उत्पादन र आपूर्ति हुने स्थान र सोको वातावरणीय पक्षहरु ठीक भए नभएको,
- (५) प्रतिस्पर्धा र स्वच्छ बजार प्रवर्द्धन ट्रेडमार्क लेवल र विज्ञापन प्रचार प्रसारको सत्यता भए नभएको,
- (६) खाद्य वस्तुमा स्वास्थ्यलाई प्रतिकूल असर पार्ने औषधी विषादी र रसायनको प्रयोग भए नभएको,
- (७) उत्पादनको स्वीकृति लिदाको अवस्थामा पेश भएका न्यूनतम पुर्वाधारहरु हाल भए नभएको ।
- (८) आवश्यक देखिएका अन्य कुराहरु ।

परिच्छेद -६

आचार संहिता

१८. आचार संहिता: बजार अनुगमन गर्न जाने अनुगमन टोलीले निम्न बमोजिमको आचार संहिता पालना गर्नुपर्नेछ:-

- (१) अनुगमन टोलीले अनुगमन गर्ने स्थल र अनुगमन गरिने वस्तुको बारेमा सो कार्यमा संलग्न सदस्यहरू बाहेक अरू कसैलाई पनि सो बारेमा पूर्व सूचना वा पूर्व जानकारी गराउनु हुँदैन,
- (२) अनुगमनमा खटिने व्यक्तिले आफ्नो नाता वा इष्टमित्र कहाँ अनुगमन गर्न जानु हुँदैन,
- (३) अनुगमन कार्यमा संलग्न कुनैपनि सदस्यले अनुगमन गर्ने बिक्रेता व्यवसायीबाट कुनैपनि किसिमको चन्दा, दान, दातव्य वा उपहार स्वीकार गर्नु हुँदैन,
- (४) अनुगमन गर्न जाँदा प्रदायकहरूले दिएको सुविधा तथा आतिथ्य स्वीकार गर्नु हुँदैन,
- (५) कुनै किसिमको प्रलोभन वा मोल मोलाहिजामा पर्नु हुँदैन,
- (६) अनुगमनको कारबाही सम्बन्धी सूचना प्रवाह गर्दा अनुगमन टोलीको नेतृत्व गर्ने व्यक्तिबाट मात्र प्रवाह गर्नु पर्नेछ ।
- (७) बजार अनुगमन गर्दा अनुगमन टोलीका पदाधिकारीहरू विक्रेता तथा प्रदायक समक्ष मर्यादित तरिकाले प्रस्तुत हुनुपर्ने र व्यवसायीको भण्डारण स्थल वा पसलबाट जथाभावी तरिकाले माल वस्तु निकाल्नु हुँदैन,
- (८) अनुगमन टोलीका कुनै सदस्यले अनुगमन सम्बन्धी कार्य गर्दा गोप्यता भङ्ग गर्ने लगायत अन्य कुनै गैरकानूनी काम गरेमा कर्मचारी भए प्रचलित कानून बमोजिम विभागीय कारबाही गर्न र अन्य व्यक्ति भए टोलीबाट हटाई प्रचलित कानून बमोजिम कारबाही गर्न सकिनेछ,
- (९) सामान जफत गर्ने, धुल्याउने वा नष्ट गर्ने वा सिलबन्दी गर्ने कार्यमा सम्बन्धित आधिकारिक कर्मचारी वा प्रहरीद्वारा नै कार्य सम्पन्न गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद -७

विविध

१९. बजार अनुगमन समिति एवं टोलीको कार्यक्रम तथा बजेट: (१) मन्त्रालयले बजार अनुगमनका लागि आवश्यक कार्यक्रम र बजेट प्राथमिकताका साथ वार्षिक कार्यक्रममा समावेश गर्नेछ । वार्षिक कार्यक्रममा उपभोक्ता सचेतनाको कार्यक्रम समेत

समावेश गर्नुपर्नेछ ।

(२) नेपाल सरकार वा अन्य कुनै श्रोतबाट बजार अनुगमनका लागि अनुदान प्राप्त भएमा सोही अनुसार कार्यक्रममा समावेश गर्नुपर्नेछ ।

(३) बजार अनुगमनको क्रममा नमूना सङ्कलन गर्दा वस्तु तथा सेवा प्रदायकलाई वस्तुको मूल्य भुक्तानी गरी बिल लिनु पर्नेछ ।

(४) बजार अनुगमन टोलीमा खटिएका व्यक्तिको खर्चको मापदण्ड, २०७५ बमोजिमको रकम उपलब्ध गराइनेछ ।

(५) उपभोक्ता हकहितसँग सम्बन्धित संस्थाको प्रतिनिधि संचारकर्मी र स्वयंसेवकहरूको सम्बन्धमा वढीमा तीन जनालाई अनुगमन कार्यमा खटिएको प्रत्येक दिनको लागि खर्चको मापदण्ड, २०७५ बमोजिमको रकम खाजा खर्च वापत उपलब्ध गराइनेछ ।

२०. **पुरस्कृत गर्न सकिने:** बजारमा वस्तु वा सेवाको सम्बन्धमा अनुचित क्रियाकलाप भएको सही सूचना दिने, अनुगमन कार्यमा सहभागिता जनाई उत्कृष्ट कार्य गर्ने कर्मचारी, व्यक्ति वा संस्थालाई प्रदेश बजार अनुगमन समितिको सिफारिसमा मन्त्रालयले पुरस्कृत गर्न सक्नेछ ।

२१. **स्थानीय प्रशासनको कर्तव्य:** बजार अनुगमन गर्दा अनुगमन संयन्त्रले सुरक्षा लगायतका आवश्यक सहयोग माग गरेमा तत्काल त्यस्तो सुरक्षा तथा सहयोग उपलब्ध गराउनु स्थानीय प्रशासनको कर्तव्य हुनेछ ।

२२. **प्रतिवेदन पेश गर्ने :** अनुगमन गर्ने जिम्मेवारी पाएको संयन्त्रले अनुगमन एवं निरीक्षणको प्रतिवेदन सात दिनमा अनुसूची ३ को ढाँचामा तयार गरी प्रदेश बजार अनुगमन समितिमा पेश गर्नुपर्नेछ र सो को बोधार्थ मन्त्रालयमा दिनुपर्नेछ । बजार अनुगमनको मासिक प्रगति प्रतिवेदन अनुसूची -१ अनुसार तयार गर्नु पर्नेछ ।

२३. **वार्षिक प्रतिवेदन सार्वजनिक गर्ने:** मन्त्रालयले प्रत्येक वर्ष मार्च १५ मा मनाईने उपभोक्ता दिवसको दिन उपभोक्ता सचेतना कार्यक्रम समेतको समीक्षा समावेश गरी बजार अनुगमनको वार्षिक प्रतिवेदन सार्वजनिक गर्नु पर्नेछ ।

२४. **असल नियतले गरेका काम बचाउ:** यस नियमावली बमोजिम बजार अनुगमन गर्दा असल नियतले गरेका कामको सम्बन्धमा समिति वा टोलीका संयोजक तथा सदस्यहरू उपर कुनै कारबाही हुने छैन ।

२५. **प्रचलित कानून बमोजिम हुने:** यस नियमावलीमा भएको व्यवस्थाले प्रचलित कानून बमोजिम हुने अन्य अनुगमन कार्यलाई बाधा पुर्याएको मानिने छैन ।

२६. **दण्ड सजाय:** उपभोक्ता संरक्षण ऐन, २०७५ एवं प्रचलित संघीय तथा प्रदेश

कानूनको अधीनमा रही बजार अनुगमनबाट दोषी पाइएका संघ, संस्था, व्यक्ति उपर प्रचलित कानून बमोजिम कारबाही र दण्ड सजाय हुनेछ ।

२७. **बाधा अड्काउ फुकाउने अधिकार:** यस नियमावलीको कार्यान्वयनमा कुनै बाधा अड्काउ परेमा प्रदेश बजार अनुगमन समितिको सिफारिसमा मन्त्रालयले बाधा अड्काउ फुकाउन सक्नेछ ।

२८. **संशोधन:** यस नियमावलीमा संशोधन गर्ने अधिकार प्रचलित कानूनको अधीनमा रही प्रदेश सरकारको हुनेछ ।

अनुसूची - १

(नियम २२ सँग सम्बन्धित)

बजार अनुगमनको मासिक प्रगति प्रतिवेदन

श्री उद्योग पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालय गण्डकी प्रदेश, पोखरा ।

विषय:- बजार अनुगमनको मासिक प्रतिवेदन ।

आज मिति २० / / देखि २० / / सम्म निम्न स्थानहरूमा बजार अनुगमन गर्दा
निम्नानुसार देखिएको व्यहोरा अनुरोध छ ।

सि.नं	अनुगमन गरिएको स्थान	अनुगमन गरिएको क्षेत्र / प्रकृति/ वस्तुहरू	अनुगमनको विवरण (परिमाण, अवस्था र अन्य कुरा) व्यवसायिक प्रतिष्ठान संस्था	सामानको जफत / वरामद नाम / परिमाण	नष्ट गरिएको वस्तु / परिमाण	सिलबन्दी गरिएको मात्रा / संख्या	गरिएको नमूना संकलन मात्रा / संख्या	कैफियत

बोधार्थ:

श्री संयोजकज्यू
प्रदेश बजार अनुगमन समिति ।

अनुसूची - २

(नियम १० को उपनियम (१) संग सम्बन्धित)

अनुगमन गरिने वस्तु र सेवाको वर्गीकरण

(अ) बजार अनुगमनको क्रममा विभिन्न उपभोग्य वस्तु तथा सेवाको अनुगमन गर्नुपर्ने भएकाले उपभोग्य वस्तु तथा सेवाको निम्नानुसार वर्गीकरण गरिएको छ ।

समूह "क" खाद्यान्न माछा/मासुजन्य/तरकारी फलफूल/दैनिक उपभोग्य

- (१) खाद्यान्न तथा खाद्य पदार्थहरू नून, चिनी, चिया, कफी, मह, अमिलो, प्रशोधित पानी आदि ।
- (२) अप्रशोधित, अर्धप्रशोधित वा प्रशोधित खाद्य पदार्थहरू,
- (३) प्रशोधित खाद्य पदार्थ उत्पादन गर्न प्रयोग गरिने कच्चा पदार्थ,
- (४) खाद्य पदार्थ उत्पादन गर्ने उद्योग,
- (५) खाद्य पदार्थ बिक्री वितरण गरिने बिक्रीस्थल र भण्डारगृह वा सञ्चय स्थल,
- (६) खाने तेल, घिउ वनस्पति घिउ समेत),
- (७) दुध तथा दुग्ध पदार्थहरू र दुध प्याकिङ्ग गर्न प्रयोग हुने प्लाष्टिक पाउचहरू
- (८) माछा, मासु, अण्डा,
- (९) मसलाजन्य पदार्थहरू (जिरा, मरिच, अदुवा, लसुन, धनिया, बेसार, ज्वानो, मेथी, ल्वाड, सुकुमेल, ललैची, दाल्चिनी र खुर्सानी लगायतका मसलाको रूपमा उपभोग गरिने पदार्थहरू)

समूह "ख" औषधी एवं स्वास्थ्य सेवा

- (१) औषधी तथा औषधीजन्य पदार्थहरू (पशुपक्षी औषधी तथा जडिबुटीमा आधारित औषधी समेत),
- (२) औषधी उत्पादन गर्ने उद्योग तथा बिक्री वितरण गरिने स्थल,
- (३) अस्पताल, नर्सिङहोम, क्लिनिक आदि स्वास्थ्य सेवा प्रदायक संस्थाहरू ।

समूह "ग" रासायनिक मल/विषादी/बिउ विजन/कृषि औजार:

- (१) पशुपक्षी आहार र त्यसमा प्रयोग हुने कच्चा पदार्थहरू समेत,
- (२) रासायनिक मल, विषादी, बिउ विजन, कृषि औजारहरू,

समूह "घ" इन्धन:

- (१) इन्धन भण्डारण, पेट्रोलियम पदार्थको नापतौल, गुणस्तर मूल्य तथा मापदण्डहरूको कार्यान्वय ।

समूह "ङ" निर्माण सामग्री:

- (१) ढुङ्गा, इटा, गिट्टी, बालुवा लगायतका निर्माण सामग्री तथा सोसँग सम्बन्धित उद्योग, भण्डारण स्थल र बिक्री वितरण स्थल र परिमाण समेत

समूह "च" शैक्षिक सामग्री:

- (१) पाठ्यसामग्री, स्टेशनरी लगायतका शैक्षिक सामग्रीहरू तथा सेवा शुल्क समेत
(२) शिक्षा निर्देशिका अनुसार विद्यालयहरूको शुल्क आदि ।

समूह "छ" होटल/लज/रेष्टुरा/खाजाघर/चमेना गृह/लज:

- (१) होटल रेष्टुरा (दोहरी गीत गाउने र नाचगान गर्ने डान्स रेष्टुरेण्ट समेत)/ खाजाघर चमेना गृह/लजको सरसफाई तथा अन्य व्यवस्थापन
(२) प्रशोधित र अप्रशोधित वस्तुहरूको भण्डारण
(३) होटल, रेष्टुरा तथा मिठाई पसलहरूमा बिक्री हुने पकवान तथा प्याकेजिङ्ग गरी बिक्री हुने खाद्य पदार्थहरू, हल्का पेय पदार्थहरू, मदिराजन्य पदार्थ,
(४) धवनी प्रदुषण
(५) सामाजिक विश्रृंखलता ।

समूह "ज" सुर्तीजन्य तथा मदिरा जन्य पदार्थ:

- (१) सुपारी, पानपराग, सुर्ती, बिडी, चुरोट तथा सुर्तीजन्य पदार्थ ।

समूह "झ" नाप तौल:

- (१) ढक, तराजु लगायतका नाप तौलमा प्रयोग हुने उपकरणहरू ।

समूह "ञ" पशुपंक्षी हाट बजार:

- (१) पशुपंक्षी हाट बजार तथा बिक्री स्थल ।

समूह "ट" सौन्दर्य सामग्री:

- (१) विभिन्न प्रकारका सौन्दर्य सामग्रीहरू
(२) व्यूटी पार्लर/ सैलुन आदि ।

समूह "ठ" विद्युतीय सामानहरू:

- (१) विद्युतीय सामानहरू
(२) इलेक्ट्रोनिक्स सामानहरू ।

समूह "ड" रङरोगन:

- (१) विभिन्न कम्पनीका भवन सम्बन्धी रङ र रङ रोगन सम्बन्धी सामग्रीहरू ।

समूह "ड" गर गहना:

(१) सुन, चाँदी, हीरा, मोती, जवाहरत तथा सोबाट निर्मित गर गहनाहरूको नापतौल एवं गुणस्तर ।

समूह "ण" सवारी साधन

(१) ट्याक्सी मिटर शुल्क र रिक्सा, नगर बस आदिको भाडा आदि ।

समूह "त" अन्य:

(१) अन्य उपभोग्य वस्तुहरूको उत्पादन स्थल, प्रशोधन स्थल, ढुवानीको अवस्था, बिक्री स्थलहरू,

(आ) अनुगमन गरिने सेवाको विवरण:

(१) व्यापारिक सेवा (२) सञ्चार सेवा, (३) स्थल यातायात तथा हवाई सेवा, (४) विद्युत सेवा, (५) खानेपानी सेवा, (६) विज्ञापन सेवा अन्य उपभोग्य सेवाहरू, (७) स्वास्थ्य सेवा, (८) शिक्षा सेवा, (९) वित्तीय सेवाहरू (१०) सफ्टवेयर सेवाहरू (११) परामर्श सेवाहरू (१२) पर्यटन सेवा (१३) मनोरञ्जन तथा खेलकुद सेवा (१४) यातायात सेवा (१५) निर्माण सेवा लगायतका मुनाफा लिई वा नलिई प्रदान गरिने अन्य सेवा

अनुसूची -३

(नियम १६ को उपनियम (४) तथा नियम २२ सँग सम्बन्धित)

दैनिक बजार अनुगमन फाराम

(बजार अनुगमन फारामको प्रमाणित प्रति सम्बन्धित व्यवसायीलाई दिनु पर्नेछ)

मिति:

व्यापारिक प्रतिष्ठानको नाम: श्री

ठेगाना:

प्रोपाइटर वा फर्म धनीको नाम:

फोन नं:

यस मन्त्रालयको नेतृत्वमा खटिएको बजार अनुगमन टोलीबाट तपाईंको बिक्रीस्थल /गोदाम/उद्योगको निरीक्षण गर्दा निम्न अनुरूपको स्थिति भेटिएकोले देहाय अनुसार गर्नु गराउनु निर्देशन दिइएको छ ।

क्र.सं.	विवरण	भएको	नभएको	टोलीबाट दिइएको निर्देशन	कैफियत
१	मूल्य सूची				
२	साइन बोर्ड				
३	व्यवसाय दर्ता/ नवीकरण				
४	नापतौलको प्रमाण				
५	लेवलमा खुलाउनु पर्ने कुराहरू स्पष्ट उल्लेख भए/नभएको				
६	म्याद नाघेको सामग्री				
७	स्थायी लेखा PAN नम्बर/ Vat मा दर्ता				
८	बिक्री बिल दिने प्रक्रिया भए / नभएको				

९	खाद्य अनुज्ञा-पत्र (खाद्य उद्योगको लागि)				
१०	मासुको गुणस्तर सन्तोषजनक भए नभएको				
११	मिठाईको गुणस्तर लगायतका पक्षहरू सन्तोषजनक				
१२	ग्याँसको तौल, मूल्य लगायतका विषय सन्तोषजनक				
१३	खरिद बिल /नभएको				
१४	यस अगाडिको निर्देशनमा पालना				
१५	अन्य कैफियतपूर्ण स्थिति (खुलाउने)				

एक पटक दिइएका निर्देशनहरू पुनः अनुगमन गर्दा पालना नभएको पाइएमा प्रचलित कानून बमोजिम कडा कारबाही हुनेछ ।

निरीक्षण टोली

१. संयोजक श्री ...
२. सदस्य श्री
३. सदस्य श्री
४. सदस्य श्री
५. सदस्य श्री
६. सदस्य श्री

माथि उल्लेखित विवरण ठीक छ भनी उत्पादक/विक्रेताको

नाम थर

सही

ठेगाना

मो:नं.

प्रतिष्ठानको छाप

अनुसूची- ४

(नियम १६ को उपनियम (५) सँग सम्बन्धित)

मुचुल्का

..... जिल्ला नगरपालिका वडा नं. टोल मा
खडा गरेको घटनास्थल/ वरामदी/खान तलासी/सिल छाप लगाएको मुचुल्का:

१. उजुरी वा सूचनाको छोटकरी विवरण:

२. चार किल्ला सहित खानतलासी / वरामदी गरिएको चिज वस्तुको नमूना तथा ठाउँको विवरण:

३ वरामद भएको सामान / दसीको विवरण / सिलछाप गरिएको विवरण:

(क)

(ख)

(ग)

४. खानतलासी/वरामदी भएको देखे बमोजिम सही छाप गर्ने साक्षी:- (नाम, वतन समेत)

(क)

(ख)

(ग)

५. रोहवरमा बस्नेहरूको नाम, थर, उमेर, वतन र सही छाप:

(क)

(ख)

(ग)

६. निरीक्षण टोलीले मेरो/ उद्योग/गोदाम/पसलमा अनुगमन गर्दा कुनै सामान हिनामिना भएको छैन । माथि प्रकरण ३ मा उल्लेख भएको चिज वस्तु तथा सामानहरू उद्योग, गोदाम, पसलबाट वरामद भएको हो । साथै टोलीले लगाएको सिल थान् छाप भएको ठीक साँचो

हो भनी सहिछाप गर्ने:

(क)

(ख)

(ग)

७. कार्य तामेली गर्ने:

(क)

(ख)

(ग)

मिति:

समय:

आज्ञाले,
यम प्रसाद पोखरेल
प्रदेश सरकारको सचिव